

Stručni rad

Metode čitanja u nastavi materinskog jezika

Alenka Petrič

OŠ Karla Destovnika - Kajuha, Ljubljana

Sažetak

Čitanje ima važnu ulogu u današnje vrijeme, posebno danas kada smo okruženi brojnim i različitim izvorima informacija do kojih dolazimo čitanjem knjiga i posebno povezivanjem mrežnih stranica. Čitanje ne poznaje granice. Čitanjem se proširuju različite komunikacijske mogućnosti i prilike za informacije kojima učenik može raspolagati u školi i izvan nje, uz sve nove informacije raste i postaje sve svjesniji sebe i svijeta oko sebe. U članku ću opisati metode čitanja kroz koje učenici prolaze kroz različite procese čitanja, kako se s njima suočavaju i nose.

Ključne riječi: čitanje, knjiga, informacija, čitanje u sebi, brzo i sporo čitanje, škola, materinji jezik

1.Uvod

Na samom početku školovanja nekoliko je faktora koji će odlučiti hoće li dijete biti uspješno u školi. Hoće li učenik razviti ljubav prema čitanju i postati pravi čitatelj ili će razviti odbojnost prema njemu. Djetetove sposobnosti, kako intelektualne, tako i emocionalne i socijalne, su vrlo važne. Pripremljenost djeteta za školu je od osobitog značaja jer će pomoći djetetu da se lakše uključi u novu sredinu i školske zadatke. Također, veliku ulogu ima i motiviranost djeteta za školu, a koja uvelike ovisi i o učiteljima i o roditeljima.

Čitanje je glavno sredstvo učenja. Poznana izreka kaže da smo mi ono šta čitamo i to je istina. Bez čitanja dijete ne može usvajati nova znanja niti napredovati. Isto kao i kod drugih vještina poput tjelesne vježbe i slično, čitanje se usavršava vježbanjem. Dijete bi trebalo čitati što više, a manje vremena besciljno lutati na računalu i internetu. Dobro bi bilo kada bi roditelji od malih nogu djeci čitali priče.

Prva i najvažnija stvar kod čitanja je koncentracija. Važno je dijete upozoriti na usmjerenost na čitanje i učenje. Nikako nije dobro učiti napamet. Učenici za potrebe učenja čitaju tiho (u sebi) i glasno. Dobra je strategija i prepričavanje pročitane svojih riječima, u kojem slučaju bi djeca trebala shvatiti pouku i uzročno-posljedičnu povezanost naučenih činjenica. Čitanjem učenici stječu nova znanja i informacije, razvijaju koncentraciju i pamćenje, upoznaju književni jezik, grade vokabular i uče nove riječi, jačaju maštu, opuštaju se, upoznaju sebe i svijet oko sebe. Za potrebe učenja učenici čitaju tiho (u sebi) ili glasno, brzo ili sporo, usmjerenom čitanje, čitanje sa zadatkom ili s obzirom na svrhu.

2.Metode čitanja

Opisat ću metode, načine i vrste čitanja kojima se učenici služe i kroz koje se susreću pri čitanju. Metode čitanja su:

- čitanje naglas i u sebi,
- brzo i sporo čitanje,
- usmjerenom čitanje, čitanje s obzirom na svrhu,
- analitičko,
- kritičko i informacijsko čitanje.

Čitanje naglas i čitanje u sebi

Čitanje naglas i čitanje u sebi temeljne su vrste čitanja. Čitanje naglas posebna je „vrsta jezične djelatnosti pri kojoj se znakovi pisanoga jezika prenose u znakovni sustav govorenoga jezika” [4] i uvelike se koristi u nastavi materinskoga ali i inoga jezika posebice u početnim fazama usvajanja vještine čitanja jer „služi razvijanju artikulacije i govornoga sluha”[4]. Fonološka se sposobnost odnosi na uočavanje i proizvodnju glasova, slogova, naglasnih i prozodijskih obilježja, dok ortografska sposobnost uključuju pisanje maloga i velikoga slova, tiskano i rukopisno pismo, pravopisni zapis riječi, kratice, dijakritičke i opće logografske znakove i sl. [6].

Podvrste čitanja naglas su interpretativno čitanje, scenski govor, recitiranje i čitanje po ulogama [4]. Međutim, čitanje naglas smatra se pogrešnom metodom ako je cilj provjera razumijevanja pročitanoga jer je učeniku teško istovremeno voditi računa o artikulaciji teksta s jedne i značenju i sadržaju s druge strane te se može dogoditi da pravilno pročita tekst, ali ga ne razumije [4]. Otežano razumijevanje ili čak i potpuno nerazumijevanje zbog usmjerenosti na točno izgovaranje riječi.

Čitanje u sebi (tiho čitanje) omogućuje učeniku da se „koncentrira na značenje i smisao u tekstu, da sam određuje tempo čitanja, te se može zaustaviti na onim mjestima u tekstu koje ne razumije ili mu predstavljaju teškoće, da može razmisliti i aktivno sudjelovati u procesu razumijevanja” [5]. Ova je vrsta čitanja zastupljenija na višim stupnjevima obrazovanja, a „prema načinu ostvarivanja i didaktičkoj usmjerenosti može biti:

- spontano (neusmjereno),
- usmjereno (čitanje sa zadatkom),
- izborno,
- čitanje sa zapisivanjem (s olovkom u ruci),
- stvaralačko,
- kritičko,
- spoznajno,
- analitičko,
- čitanje s 'preskakanjem' (reducirano),
- čitanje po vlastitome izboru,
- čitanje s otkrivanjem 'zlatne jezgre',
- čitanje s otkrivanjem tematskih riječi,
- čitanje s razumijevanjem,
- imaginativno,
- anticipacijsko i interaktivno

Brzo i sporo čitanje

U početnome se čitanju govori o važnosti razvijanja brzine čitanja kod čitača početnika. Stručnjaci kažu da je pogrešno razumijevanje bolje ako se čita sporije jer pri sporome čitanju u kratkoročno pamćenje stiže tek redak po redak teksta, odnosno zbog nedovoljne brzine sadržaj koji čitamo ne uspijeva se povezati s prethodno pročitanim što otežava proces razumijevanja. Stručnjaci također naglašavaju da je brzina čitanja važna jer olakšava razumijevanje, ali naglašava i motivaciju kao značajan čimbenik. Naime, Anderson (1999) i J. D. Brown (2001) navode kako su čitatelji koji brže čitaju u pravilu motiviraniji za čitanje zbog čega više čitaju i postaju sve bolji u čitanju. S druge strane, Visinko (2014) navodi kako metodičari anglisti ne zagovaraju brzo čitanje jer, ako se promatra razumijevanje i temeljitost, učenici mogu čitati brzo i površno ili sporije i bolje. Stoga bi, kada je u pitanju brzina čitanja, naglasak prije svega trebao biti na kvaliteti, tj. razumijevanju i točnosti, a nikako isključivo na brzini čitanja. Usmjereno čitanje ili čitanje sa zadatkom. Usmjereno se čitanje odnosi na čitanje prilikom kojega imamo unaprijed definirani zadatak, kao npr. pronalaženje određene informacije [2].

Spomenuti mogu i tri čitanja koje su iz materinskoga jezika preuzete u metodiku nastave inih jezika [5]:

- kurzorno-letimično ili dijagonalno (orijentacijsko) čitanje kod kojega je naglasak na ključnim podacima, a ne na detaljima i sporednim informacijama pa samim time nije ni nužno razumijevanje svih riječi u tekstu. Najnužnije se informacije mogu uočiti pomoću „predviđanja, nagađanja, anticipiranja, potcrtavanja uočenih ključnih mjesta u tekstu te davanja naslova pojedinim odlomcima.” Odnosno, kod ove vrste čitanja čitatelju pri razumijevanju pomaže uočavanje naslova i podnaslova, brojčanih podataka, slika ili crteža, odlomaka i sl., kao i podvlačenje ključnih dijelova teksta, bilježenje važnih podataka na margini teksta, zapisivanje podataka u tablice i dijagrame.
- selektivno čitanje podrazumijeva traženje u tekstu „određenih informacija koje očekujemo ili znamo da se u tekstu nalaze”.
- potpuno čitanje „podrazumijeva čitanje i razumijevanje svake pojedinosti u tekstu” pri čemu „učenikovu pažnju usmjeravamo na semantička, sintaktička i pragmatička sredstva kohezije i koherentnosti u tekstu.”

Čitanje prema tipu situacije / s obzirom na svrhu

Pri tome se pod situacijom podrazumijeva opća kategorizacija tekstova prema njihovoj uporabi i sadržaju. Uključuje i informativno, istraživačko, slobodno/izborno, zadano/obvezno čitanje.

Analitičko i kritičko čitanje

Kod analitičkoga čitanja čitatelji raščlanjuju tekst u svrhu pronalaženja odgovora, dok kod kritičkoga čitanja razvijaju svoja kritička promišljanja o sadržajima koje čitaju [2]. Svrha ovakvoga aktivnoga čitanja poticanje dijaloškoga odnosa s tekstom i drugim čitateljem, a posebno je prikladan za čitanje argumentacijskih neknjiževnih tekstova.

Informacijsko čitanje

Radi se o čitanju koje „ostavlja iza sebe činjenice koje se pamte i koje malo pomalo postaju znanje. Ishodi takvoga čitanja moraju biti vidljivi pa se takvo čitanje nazivlje i mišićnim čitanjem.

3.Zaključak

Vještina čitanja na materinskome jeziku smatra se jednim od značajnih čimbenika koji utječu na uspjeh studenata tijekom visokoškolskoga obrazovanja, ali i kasnije u životu. Pri tome značajnu ulogu u učenju i čitanju imaju strategije čitanja. Čitanje je čovjeku neophodna vještina. Usvajanje je vještine čitanja najvažniji zadatak predmeta Hrvatski jezik u početnom školovanju djeteta. Iako u pravilu poučavanje čitanja i pisanja započinje u prvom razredu osnovne škole. Za čitanje je motivirano ono dijete koje ima pozitivan stav prema čitanju, spontano započinje s čitanjem te čita u slobodno vrijeme. Metodama se poticanja čitanja nastoje njegovati znatiželja, prihvaćanje te ljubav prema napisanoj riječi.

U današnje vrijeme, uz razvoj tehnologije, zanimanje za knjigu slabi te učenike treba više i češće poticati na čitanje. Koristeći se suvremenim metodama, plakatima, igrama i sl. učitelj bi trebao probuditi želju učenika za čitanjem književnoga teksta.

Na satu jezika učenici upoznavaju nove riječi, razvijaju kritičko mišljenje, uče gramatiku i pravopis, upoznaju pisce i njihov rad, shvaćaju poruku koju književnici donose u svojim djelima, samostalno čitaju. Tako je cilj nastavnog sata ostvaren. Brojni učitelji koriste tradicionalne metode u strahu od novoga, drugačijega. Obrazovanje učenika mlađe školske dobi zahtijeva izmjenu brojnih aktivnosti kako bi se održala učenička koncentracija.

4.Literatura

- [1.]Važnost čitanja za uspjeh u školi. (12. 2. 2021).
<https://rusmarin.net/vaznost-citanja-za-uspjeh-u-skoli/>
- [2.]Visinko, K. (2014). Čitanje, poučavanje i učenje. Zagreb: Školska knjiga.
- [3.]Potkonjak, N. i sur. (ur.) (1989). Pedagoška enciklopedija. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- [4.]Rosandić, D. (2005). Metodika književnoga odgoja. Zagreb: Školska knjiga.
- [5.]Rosandić, I. (1991). Tekst u nastavi stranog jezika. Zagreb: Školske novine.
- [6.]Jelaska, Z. (2005b). Jezik - znanje ili sposobnost. U Z. Jelaska i suradnici (ur.), Hrvatski kao drugi i strani jezik (str. 24-37). Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.